

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ (нотатки з наукової конференції)

Ю. БОШИЦЬКИЙ

*кандидат юридичних наук,
професор, ректор,
заслужений юрист України
(Київський університет права НАН України)*

О. ЧЕРНЕЦЬКА

*кандидат юридичних наук, доцент,
проректор з наукової роботи
(Київський університет права НАН України)*

У сучасному світі посилюються інтеграційні процеси в багатьох сферах суспільного життя. Це стосується і правової сфери. Світове співтовариство і держави надають важливого значення загальноправовим принципам і підтримують зближення різноманітних правових систем. Зростає інтерес до вивчення і взаємного використання досвіду розвитку національних законодавств, обміну правовою інформацією та науковими ідеями. Необхідність міжнародної співпраці, глобальні проблеми сучасності вимагають нового бачення існуючих правових проблем, для чого слід зосередити увагу на основних правових системах світу. Правова система — це не випадковий набір юридичних елементів, що існують у тому чи іншому суспільстві. Це обумовлений об'єктивними закономірностями розвитку та усвідомлений суспільством комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених правових елементів, який використовується суспільством для досягнення поставлених перед ним цілей. Все це зумовлює потребу в узагальненні і подальшому роз-

виткові знань про функціонування правових систем світу.

Розбудова України як демократичної та правової держави неможлива без подальшого реформування національної правової системи. Найважливішим чинником інтеграційних процесів, які відбуваються на терені континентальної Європи, і які, в свою чергу, є характерними для України, виступає право. З моменту проголошення незалежності України відбулися кардинальні перетворення в національній правовій системі, зокрема, утвердження нових соціальних відносин, інституціонування кардинально нової системи публічної влади, формування системи національного законодавства на чолі з Конституцією України. Україна, як суверенна держава, визнана світовим та європейським співтовариством, продовжує розвиватися на конституційно визначених засадах, як демократичної та правової держави. Водночас досвід останнього десятиліття державо- та правотворення довів, що демократичні перетворення, які відбуваються в Україні, супроводжуються складними та супе-

© Ю. Бошицький, О. Чернецька, 2009

речливими процесами. Прийняття 8 грудня 2004 р. змін до Основного Закону поставило перед науковою та політичною елітою, а також практиками цілий ряд теоретичних, законодавчих та практичних проблем, які потребують науково обґрунтованого вирішення та законодавчого врегулювання. Адже цілком очевидним є той факт, що ефективне функціонування правової системи неможливе без збалансованої системи законодавства, удосконалення якої відбувається під впливом інтеграційних процесів, які в цілому спрямовують розвиток національної правової системи України.

Сучасний стан функціонування національних правових систем світу характеризується гармонізацією та уніфікацією основних її елементів. І саме тому права система як наукова юридична категорія є об'єктом ретельної уваги та дослідження науковців. Саме в цьому аспекті Київський університет права НАН України започаткував проведення Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України», яка проходила з 29 жовтня по 1 листопада 2009 р. у м. Алушта (АР Крим). Організаторами конференції виступили Київський університет права НАН України та Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. Крім представників установ-організаторів, у роботі науково-практичної конференції взяли участь вчені, аспіранти та студенти провідних навчальних закладів та установ, зокрема: Міністерства юстиції України, Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського національного університету внутрішніх справ, Одеської національної юридичної академії, Донецького юри-

дичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка, Донецького національного університету, Маріупольського державного гуманітарного університету та ін.

Робота науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України» традиційно здійснювалася у формі пленарного засідання та засідання наукових секцій. З привітальним словом до учасників конференції на пленарному засіданні виступив ректор Київського університету права НАН України, професор, заслужений юрист України Ю. Бошицький, в якому, зокрема, зазначив, що на сучасному етапі Україна переживає складний процес реформування свого правопорядку і його адаптації до нових соціально-політичних та економічних умов. Важлива роль при цьому відводиться з'ясуванню закономірностей виникнення, розвитку та функціонування правових систем сучасності з метою вдосконалення національного законодавства. І саме тому обрана тематика науково-практичної конференції є гарною можливістю наукового диспуту для молодих учених, під час проведення якого доцільно обговорити сучасний стан національної правової системи, шляхи розбудови правової системи України, провести ґрунтовний порівняльний аналіз сучасних правових систем і розробити науково та юридично обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення функціонування правової системи України. Для студентської молоді — це чудова можливість набути нових знань, які дадуть можливість орієнтуватися не лише в глобальних процесах правового розвитку сучасного світу, а й у процесі інтеграції України до європейського правового простору.

На адресу організаторів та учасників конференції надійшли листи при-

вітання від Міністра юстиції України М. Оніщука, Голови Конституційного Суду України А. Стрижака, Віце-президента НАН України В. Гайця, Голови Державного департаменту інтелектуальної власності М. Паладія, в яких, зокрема, зазначалося, що наукові дискусії та обмін досвідом стануть у нагоді при вирішенні державотворчих і правових проблем, а науковий доробок конференції сприятиме реалізації одного найважливішого завдання національної правової політики — розбудові правової держави, заснованої на засадах пріоритету прав і свобод людини, економічного, політичного та ідеологічного плюралізму.

У промовах, проголошених на пленарному засіданні, порушувалися актуальні питання механізму розвитку та функціонування національних правових систем світу, нагальні проблеми та перспективи реалізації конституційної реформи в Україні, актуальність та необхідність внесення змін до Конституції України, основні тенденції розвитку системи приватного права в Україні, підвищення ролі права в боротьбі зі злочинністю, міжнародні стандарти щодо боротьби зі злочинністю та ін. Актуальні та важливі проблеми функціонування правової системи України на сучасному етапі викликали активне обговорення в учасників конференції.

Після пленарного засідання учасники конференції працювали у шести наукових секціях:

1) теорії та історії держави і права, історії політичних та правових вчень, філософії права (керівник — кандидат юридичних наук, доцент Т. Дідич);

2) конституційного та фінансового права, адміністративного права та про-

цесу (керівник — кандидат юридичних наук, доцент, проректор з наукової роботи О. Чернецька);

3) цивільного права та процесу, земельного, аграрного та трудового права, права інтелектуальної власності (керівник — кандидат юридичних наук, завідувач кафедри цивільного та трудового права О. Мацегорін);

4) екологічного та підприємницького права (керівник — кандидат юридичних наук, завідувач кафедри підприємницького права С. Юшина);

5) кримінального права та процесу, кримінально-виконавчого права та кримінології (керівник — кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та процесу З. Тростюк);

6) міжнародного права та порівняльного правознавства (керівник — кандидат юридичних наук, доцент, завідувач відділення міжнародного права А. Мацко).

Засідання наукових секцій, як і робота всієї науково-практичної конференції, пройшли на високому науково-теоретичному рівні, в дусі дискусій з поміркованою полемікою та великим зацікавленням як молодих учених, так і студентської молоді.

Отже, зважаючи на зростаючу роль порівняльного правознавства як способу дослідження і оцінки правової дійсності, науково-практична конференція «Сучасні проблеми правової системи України» стала гарною нагодою зіставлення правових систем сучасності з метою удосконалення правової системи України.

За результатами науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України» її учасниками підготовлені Рекомендації.

Рекомендації
Міжнародної науково-практичної конференції
«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

Київського університету права
Національної академії наук України
м. Алушта (АР Крим) 29 жовтня — 1 листопада 2009 р.

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України» відзначають, що правова система як наукова юридична категорія є об'єктом ретельної уваги та дослідження науковців. Поряд із цим сучасний стан функціонування національних правових систем світу характеризуються зближенням та уніфікацією, а саме під впливом інтеграційних та глобалізаційних процесів відбувається гармонізація головних інституцій. З моменту проголошення незалежності України відбулися кардинальні перетворення в національній правовій системі, зокрема утвердження нових соціальних відносин, інституціонування кардинально нової системи публічної влади, формування системи національного законодавства на чолі з Конституцією України. Україна, як суверенна держава, визнана світовим та європейським співтовариством, продовжує розвиватися на конституційно визначених засадах, як демократичної та правової держави. Процеси демократизації суспільних відносин в Україні, які характерні для сучасного стану державо- та правотворення, актуалізують питання вдосконалення функціонування національної правової системи.

За результатами широкої дискусії, обговорення нагальних проблем учасники конференції дійшли спільної думки, що подальший розвиток та вдосконалення національної правової системи України на сучасному етапі безпосередньо пов'язаний із необхідністю удосконалення нормативної основи, а саме удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин як у цілому, так і в межах окремих галузей права. Головними напрямками удосконалення нормативної основи національної правової системи України є необхідність проведення конституційної реформи, реформи виборчого законодавства, судово-правової реформи, результатом яких має стати забезпечення та гарантування права та свобод людини і громадянина.

Учасники науково-практичної конференції особливо наголошують, що одним із важливих напрямів розвитку і функціонування національної правової системи є, безумовно, вдосконалення інституту відповідальності держави перед особою. Тобто у правовій державі, а саме такою задекларована Україна як держава в ст. 1 Конституції, повинні бути створені й діяти такі механізми, за допомогою яких здійснюється ефективний вплив на якісну сторону діяльності державного апарату, особливо у сфері забезпечення та гарантування прав і свобод людини та громадянина.

Водночас учасники конференції звертають увагу на інші проблеми, які потребують невідкладного вирішення, зокрема:

— доцільно активізувати наукові дослідження питань структури та тенденцій розвитку правової системи в Україні в контексті глобалізації державно-

правових явищ, посилення світових кризових процесів та трансформації суспільства;

— принциповим залишається питання концептуалізації розвитку правової системи в Україні, що потребує вироблення єдиних концептуальних основ розвитку законодавчої бази України, посилення законності та правопорядку, розбудови органів державної влади, проведення конституційної, правової та судової реформ в Україні;

— важливим завданням правової науки на сучасному етапі суспільного розвитку є дослідження теоретико-методологічних основ порядку прийняття та внесення змін до Конституції України. Зважаючи на те, що Конституція України є фундаментом національної правової системи та базою для правотворчості, питання щодо порядку зміни Основного Закону потребує належної уваги науковців та законодавців;

— необхідності вдосконалення Конституції України в частині щодо розмежування повноважень між найвищими органами державної влади для подальшого зміцнення засад демократії;

— необхідності вдосконалення сучасного стану адміністративного законодавства, яке, в свою чергу, є необхідним засобом функціонування публічної влади в Україні. Адже норми Конституції України, які закріплюють основи функціонування органів державної влади, вкрай потребують конкретизації на рівні адміністративно-правових норм;

— при розробці проекту нової редакції Конституції України необхідно враховувати принцип примату (домінанту) міжнародного права над національним, що витікає з теорії монізму, яка забезпечує дію саме міжнародного права у національній правовій системі;

— необхідність взаємозв'язку та співвідношення приватного і публічного права в період адаптації правової системи України до права Європейського Союзу набуває важливого значення. Пояснюється це необхідністю закріплення у чинному законодавстві України та подальшій реалізації відповідних ідей і принципів приватного та публічного права, що в свою чергу сприятиме виробленню відповідних орієнтирів, якими слід керуватись у правореалізаційній практиці. Крім того, прискорений розвиток приватного права та відповідні зміни у публічному праві сприятимуть поглибленню адаптаційних процесів;

— необхідності визначення ролі постанов Пленуму Верховного Суду України у кримінальному судочинстві як джерела права та їх обов'язкового врахування при кваліфікації злочинів та вирішенні інших кримінально-правових та кримінально-процесуальних питань;

— розширення кількості статей Особливої частини КК України, в яких необхідно передбачити умови звільнення особи від кримінальної відповідальності при позитивній посткримінальній поведінці особи (зокрема, за злочини у сфері обігу наркотичних засобів за рахунок віднесення до них контрабанди, викрадення, привласнення, вимагання цих засобів, заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем);

— використання сучасних технологій передачі інформації може бути спрощене шляхом використання сучасних технічних можливостей передачі інформації. Крім цього, використання на практиці електронної форми висновку

експерта сприятиме підвищенню якості сприйняття інформації, яка у ньому міститься.

Учасники міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми правової системи України» відзначають, що обрана тема наукового диспуту послугувала плідним підґрунтям для обміну думками із зазначеної проблематики. У зв'язку з актуальністю порушених питань запропонувати до друку збірку матеріалів тез та доповідей конференції.

*Схвалено учасниками міжнародної науково-практичної конференції
«Сучасні проблеми правової системи України»*